

Asutava Kogu poolt 15. juunil 1920 a. vastuvõetud

E E S T I V A B A R I I G I P Ô H I S E A D U S .

Eesti rahvas, kõikumatus usus ja vankumatus tahtmises luua riiki, mis on rajatud õigusele ja seadusele ja vabadusele, kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevatele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üleüldises kasus, võttis vastu ja määras Asutava Kogu kaudu järgmise põhiseaduse:

Peatükk I.

Üleüldised määrused.

- § 1. Eesti on iseseisev, rippumatu vabariik, kus riigivõim on rahva käes.
- § 2. Eesti maa-alasse kuuluvad Harjumaa, Läänemaa, Järvamaa, Virumaa ühes Narva linna ja ümbruskonnaga, Tartumaa, Viljandimaa, Pärnumaa, Valga linn, Võrumaa, Petserimaa ja muud piiriäärised mannermaa kohad, kus Eesti rahvast asumas, Saaremaa, Muhumaa, Hiiumaa ja muud Eesti vetes olevad saared ja leetseljakud.
- § 3. Eesti piiride kindlaksmääramine sünnib rahvusvaheliste lepingute läbi.
- § 4. Eestis maksavad tema enese asutuste poolt antud või tunnustatud seadused. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused maksavad Eestis tema õigusliku korra lahutamatuina osadena. Keegi ei või end vabandada seaduse mitteteadmiseга.
- § 5. Eesti Vabariigi riigikeeleks on Eesti keel.

Peatükk II.

Eesti kodanikkude põhiõigustest.

- § 6. Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest. Seisusi ja seisuslikke tiitleid Eestis ei ole.
- § 7. Eesti Vabariik ei anna autähhti ja aumärke oma kodanikkudele, väljaarvatud kaitsevõelastele sõja ajal. Samuti ei ole Eesti

kodanikkudel õigust vastu võtta võõraste riikide aumärke ja autähiti.

§ 9. Isikupuutumatus on Eestis kindlustatud.

Kedagi ei või jälgida muidu kui seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras.

Välja arvatud kuriteolt tabamisel, ei või kedagi vangistada või kitsendada isikulises vabaduses muidu kui kohtuvõimude otsusel, kus juures see otsus põhjendatuna peab olema kuulutatud vangistatule mitte hiljemalt kui 3 päeva peale vangistamise. Otsuse kuulutamist vangistatule on õigus nõuda igal kodanikul, kui kuulutamine mitte sündinud ei ole eelnimetatud tähtajal.

Ühtki kodanikku ei või vastu tema tahtmist temale seaduse poolt määratud kohtu alt üle viia teise alla.

§ 9. Eestis ei või karistada kedagi tema teo pärast ilma, et see teo karistusvääriliseks oleks tunnistatud seaduses, mis enne selle teo kordasaatmist maksma hakanud.

§ 10. Kodu on puutumatu. Ei või olla tungimist eluasemesse või selle läbiotsimist muidu kui juhtumistel ja nõuete täitmisel, mis on seaduses tähendatud.

§ 11. Eestis on usu ja südametunnistuse vabadus. Keegi ei ole kohustatud korda saatma usutunnistuslikke tegusid, olema usutunnistusliku ühingu liige ega kandma selle kasuks avalikke kohustusi.

Usuliste talituste täitmine on takistamatu, kui see ei käi avaliku korra ja kõlbuse vastu.

Usutunnistus ega ilmavaade ei või vabanduseks olla kuriteo kordasaatmisele või kodaniku kohuste täitmisest kõrvalehoidmisele.

Riigiusk Eestis ei ole.

§ 12. Teadus, kunst ja nende õpetus on Eestis vaba. Õpetus on kooliealistele lastele sunduslik ja rahvakoolides maksuta. Vähemisrahvastele kindlustatakse emakeelne õpetus. Õpetusandmine seisab riigi ülevalve all.

Kõrgemalel õppeasutustele kindlustatakse autonoomia neis piirides nagu seda ette näeb nende asutuste seadusandlikul teel kinnitatud põhikiri.

- § 13. Eestis on vabadus omi mõtteid avaldada sõnas, trükis, kirjas, pildis või kujutuses. Seda vabadust võib kitsendada ainult kõlbuse ja riigi kaitseks.
- Tsensusuri Eestis ei ole.
- § 14. Eestis on kindlustatud sõnumite ja kirjade saladus, mis edasi antakse posti, telegrahvi ja telefoni või mõnel muul üldtarvitataval teel. Erandeid teha on õigus kohtuvõimudel seadustes ettenähtud juhtumistel.
- § 15. Eestis on kindlustatud õigus pöörata kaebustega ja palvetega vastavate avalikkude asutuste poole. Pööramiste kaasas ei tohi käia mingi surveabinõu. Vastavad asutused on kohustatud asjale andma seadusliku käigu.
- § 16. Ei ole tarvis mingisugust eelluba riigiametnikkude kohtulikule vastutusele võtmiseks.
- § 17. Liikumine ja elukohta muutmine on Eestis vaba. Selles vabaduses ei või kitsendada ega takistada kedagi midu kui kohtuvõimude poolt.
- Tervishoidlikkel põhjustel võivad seda vabadust kitsendada või takistada ka teised võimud vastavais seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras.
- § 18. Kõigil Eesti kodanikkudel on õigus avalikku rahu rikkumata koosolekuid pidada sõjariistadeta.
- Ühinguisse ja liitudesse koondumine on Eestis vaba.
- Streigi vabadus on Eestis kindlustatud.
- Neid õigusi võib seadus piirata ainult avaliku julgeoleku huvides.
- § 19. Eestis on kindlustatud vabadus elukutset valida ja ettevõtteid avada ning kasutada põllutöös, kaubanduses, tööstuses, samuti muil majandusaladel. Selles vabaduses ei või kedagi kitsendada või takistada midu kui seaduste põhjal ja piirides.
- § 20. Iga Eesti kodanik on vaba oma rahvuse määramises. Juhtumistel, mil isiklik määramine mitte võimalik ei ole, sünnib see seaduses ettenähtud korras.
- § 21. Eesti piirides elavate vähemusrahvuste liikmed võivad ellu kutsuda oma rahvuskultuurilistes ja hoolekande huvides sellekohaseid autonoomseid asutusi, nii palju kui nad vastu ei käi riigihuvidale.

§ 22. Neis kohtades, kus elanikkude enamus ei ole Eesti, vaid kohalikul vähemrahvusel, võib kohalikkude omavalitsusasutuste asjaajamise keeleks olla selle vähemrahvuse keel, kus junres igal ühel õigus on tarvitada neis asutustes riigikeelt. Kohalikkud omavalitsusasutused, kus vähemrahvuse keel tarvitusel, peavad riigikeelt tarvitama läbikäimises riiklikkude asutustega, kui ka nende teiste omavalitsusasutustega, kus ei ole tarvitusel sama vähemrahvuse keel.

§ 23. Saksa, Vene ja Rootsi rahvusest kodanikkudel on õigus pöörata riiklikkudesse keskasutustesse kirjalikult oma keeli. Eriseaduses määratakse ligemalt nende rahvuste keelte tarvitamine kohtas ja kohalikkudes riiklikkudes asutustes, kui ka omavalitsusasutustes.

§ 24. Eraomandus on Eestis igale kodanikule kindlustatud. Ilma omaniku nõusolekuta võib seda võõrandada ainult üleüldistes huvides seaduste põhjal ja seadustes ettenähtud korras.

§ 25. Majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimeseväärilise ülespidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi, mis käivad harimiseks maasaamise, eluaseme- ja töösaamise, samuti emakaitse, tööjõukaitse ning nooruse, vanaduse, töövõimetuse või õnnetuste puhul tarviliku toetuse saamise kohta.

§ 26. Kodanikkude õiguste ja vabaduste üleslugemine eelseisvais §§ (6 - 24) ei kõrvalda mitte teisi õigusi, mis järgnevad selle põhiseaduse mõttest ehk on temaga kokkukõlas.

Kodanikkude vabaduse ja põhiõiguste erakorralised kitsendused astuvad jõusse seaduslikus korras kindla tähtajani välja kuulutatud kaitseisukorra puhul vastavate seaduste põhjal ja piirides.

Peatükk III.

Rahvast.

§ 27. Riigivõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahvas ise oma hääleõiguslike kodanikkude nõol. Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud kaksikümmend aastat vanaks ja on olnud vahetpidamata vähemalt ühe aasta Eesti kodakondsuses.

§ 28. Hääleõiguslikud ei ole kodanikud: 1) kes seaduslikus korras on tunnistatud nõdra- või hullumeelseks ja 2) pimedad, kurtummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all.

Hääleõigusest jäetakse ilma mõned liigid kuritegijaid Riigikogu valimisseaduse põhjal.

§ 29. Rahvas teostab riigivõimu: 1) rahvahääletamise, 2) rahvaalgatamise ja 3) Riigikogu valimise teel.

§ 30. Iga Riigikogu poolt vastuvõetud seadus jääb väljakuulutamata kahe kuu kestes tema vastuvõtmise päevast arvates, kui seda nõuab kolmas osa Riigikogu seaduslikust koosseisust. Kui selle aja jooksul kaksikümmendviis tuhat hääleõiguslikku kodanikku nõuab, et nimetatud seadus esitakse rahvale vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks, siis onenab pärastine väljakuulutus rahvahääletuse tagajärgedest.

§ 31. Rahvaalgatamise korras on kahelkümnelviiel tuhandel hääleõiguslikul kodanikul õigus nõuda, et seadus antaks, muudetakse või tunnistatakse maksusetuks. Sellekohane nõudmine antakse väljatõõtatud seaduseelnõuna Riigikogule. Riigikogu võib eelnõu seadusena välja anda või tagasi lükata. Viimasel juhtumisel pannakse eelnõu rahvale ette vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks rahvahääletamise korras. Tunnistab rahvahääletusest osavõtjate enamus eelnõu vastuvõetuks, omandab ta seadusliku jõu.

§ 32. Kui rahvas lükkab tagasi Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse või võtab vastu Riigikogu poolt tagasilükatud seaduse, kuulatakse välja uued Riigikogu valimised, mis võetakse ette hiljemalt seitsekümmendviis päeva pärast rahvahääletamist.

§ 33. Rahvahääletused sünnivad Riigikogu juhatuse ülevalvel. Rahvahääletamise alused ja kord määratakse eriseaduses.

§ 34. Rahvahääletamisele ei kuulu ega või rahvaalgatamise teel otsustamisele tulla eelarve ja laenude tegemine, maksuseadused, sõjakuulutamise ja rahutegemine, kaitseõisukorra väljakuulutamise ja lõpetamine, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamise, samuti ka lepingud võõraste riikidega.

Peatükk IV.

Riigikogu.

§ 35. Rahvaesitajana teostab riigi seadusandlikku võimu Riigikogu.

- § 36. Riigikogus on sada liiget, kes valitakse üleüldisel, ühetaolisel, otsekohasel ja salasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel.
- Riigikogul on õigus oma liigete arvu suurendada; sellekohane seadus hakkab maksma järgmistel Riigikogu valimistel.
- Riigikogu valimisseadus antakse välja eriseadusena.
- § 37. Õigus Riigikogu liigete valimisest osa võtta või ennast Riigikogu liikmeks valida lasta on igal Eesti kodanikul, kes on hääleõiguslik.
- § 38. Riigikogu liikmed, väljaarvatud Vabariigi Valitsuse liigete abid, ei või olla Vabariigi Valitsuse ega tema asutuste poolt nimetatud ametites.
- § 39. Iga kolme aasta järele võetakse ette uued Riigikogu valimised. Riigikogu liigete volituste algus arvatakse Riigikogu valimiste tagajärgede väljakuulutamise päevast.
- § 40. Juhtumisel, kui Riigikogu liige kaotab oma valimisõiguse, on vangistatud Riigikogu loal, lahkub surma läbi või volitusi maha pannes, astub tema asemele valimisseaduse korras uus liige eelmises paragrahvis ettenähtud tähtajani.
- § 41. Riigikogu astub kokku korraliseks istungjärguks igal aastal oktoobri esimesel esmaspäeval.
- § 42. Riigikogu Juhatus võib Riigikogu kokku kutsuda ka erakorralisteks istungiteks, kui asjaolud seda nõuavad. Ta peab seda tegema, kui seda nõuab Vabariigi Valitsus või ¼ Riigikogu seaduslikust koosseisust.
- § 43. Riigikogu valib oma esimesel peale valimist istungil esimehe ja teised juhatuse liikmed. Seda istungit juhatab kuni esimehe valimiseni eelmise Riigikogu esimees.
- § 44. Riigikogu annab välja oma kodukorra, mis avaldatakse seadusena.
- § 45. Riigikogu liikmed ei ole seotud mandaatide läbi.
- § 46. Riigikogu on otsusvõimeline, kui on koos vähemalt pooled liikmed tema seaduslikust koosseisust.
- § 47. Riigikogu koosolekud on avalikud. Ainult erakorralistel juhtumistel, kui sellega on nõus 2/3 kooslijaist liigetest võib kuulutada Riigikogu koosoleku kinniseks.

- § 48. Riigikogu liige ei kanna mingisugust vastutust peale kodukorras ettenähtu poliitiliste avalduste eest, mis ta on teinud Riigikogus ja tema komisjonides.
- § 49. Ilma Riigikogu nõusolekuta ei või tema liiget vangistada, välja arvatud juhtumised, mil ta on tabatud kuriteolt. Niisugusel juhtumisel antakse vangistusest teada ühes selle põhjustega mitte hiljemini kui 48 tunni kestes Riigikogu Juhatusele, kes paneb selle ette Riigikogule otsustamiseks järgmisel koosolekul.
- Riigikogul on õigus oma liigetele määratud vangistust või teist kitsendust edasi lükata kunni Riigikogu istungjärgu vahetajani või volituste lõpuni.
- § 50. Riigikogu liikmed vabastatakse nende volituste kestusel riigikaitseteenistusest.
- § 51. Riigikogu liikmed saavad sõiduraha ja tasu, mille suurus määratakse kindlaks seaduses ja mida Riigikogu võib muuta ainult järgnevat Riigikogu koosseisude kohta.
- § 52. Riigikogu annab välja seadusi, määrab riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve, otsustab laenude tegemise ja muud asju põhiseaduse alusel.
- § 53. Riigikogu poolt vastuvõetud seadused kuulutab välja Riigikogu Juhatuse.
- § 54. Kui seaduses enesesamud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud, hakkab ta maksma kümnendal päeval peale avaldamist "Riigi Teatajas."
- § 55. Riigikogu teostab riigi asutuste ja ettevõtete majandusliku tegevuse ja riigi eelarve täitmise kontrolli tema poolt ametisse seatavate vastavate asutuste kaudu.
- § 56. Igal Riigikogu liikmel on õigus Riigikogu koosolekul küsimustega Valitsuse poole pöörata. Ühel neljandikul Riigikogu seaduslikust koosseisust on õigus Valitsuselt aru pärida, mille peale tuleb seletus anda.

Peatükk V.

Valitsusest.

- § 57. Valitsemise võimu teostab Eestis Vabariigi Valitsus.
- § 58. Valitsus seisab koos Riigivanemast ja ministritest.

Viimaste arv, tööjaotus nende vahel, kui ka lähem asjaajamise kord määratakse kindlaks eriseaduses.

§ 59. Vabariigi Valitsuse kutsub ametisse ja vabastab sellest Riigikogu. Üksiku ministri lahkumise puhul täidab tema kohuseid uus ametisse astumiseni üks Vabariigi Valitsuse liigetest Valitsuse määramisel.

§ 60. Vabariigi Valitsus jhib riigi sise- ja välispoliitikat, hoolitseb riigi välise puntumatuse, sisemise julgeoleku ja seaduste täitmise eest. Tema

1) seab kokku riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve ja esitab selle Riigikogule kinnitamiseks;

2) nimetab ametisse ja vabastab sellest kaitsevõelisi ja kodanlisi ametnikke, kuivõrd see ülesanne ei ole usaldatud seaduste järele teiste ametasutuste kätte;

3) teeb Eesti Vabariigi nimel lepinguid võõraste riikidega ja esitab need Riigikogule kinnitamiseks;

4) kuulutab sõja ja teeb rahu Riigikogu vastava otsuse põhjal;

5) kuulutab välja kaitseisukorra nii üksikuis riigiosades, kui ka kogu riigis ja esitab selle Riigikogule kinnitamiseks;

6) esitab seaduseelnõusid Riigikogule;

7) annab välja seadustega kokkukõlas määrusi ja korraldusi ja

8) otsustab armuandmise palved.

§ 61. Riigivanem esitab Eesti Vabariiki, juhib ja ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust, juhatab Valitsuse istungeid ja võib aru pärida üksikult ministritelt nende tegevuse kohta.

§ 62. Riigivanemale määrab Vabariigi Valitsus oma liigete hulgast asetäitja.

§ 63. Valitsuse istungid on kinnised. Ainult iseäralistel pidulikkel juhtumistel võib neid lahtisteks kuulutada.

§ 64. Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus. Valitsus või tema üksikud liikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu neile avaldab otsekohest umbusaldust.

§ 65. Vabariigi Valitsuse juures on Riigikantselei, mis seisab Riigivanema valve all. Riigikantseleid juhatab Riigisekretäär, kelle nimetab ametisse Vabariigi Valitsus.

- § 66. Kõik valitsemise aktid, mis antakse Valitsuse poolt, peavad kandma Riigivanema, vastava ministri ja Riigisekretääri allkirja.
- § 67. Riigivanema ja ministrite kohtulikule vastutusele võtmine ametlaste süütegude eest võib sündida üksnes Riigikogu sellekohase otsuse põhjal. Asja arutamine allub Riigikohtule.
- Peatükk VI.
- Kohtust.
- § 68. Õiguse mõistmist Eestis teostavad omas tegevuses rippumatud kohtud.
- § 69. Ülemat kohtuvõimu Eestis teostab Riigikogu poolt valitud riigikohtunikudest koosnev Riigikohus.
- § 70. Kohtunikke, kui nad seaduse järele ei ole valitavad, nimetab ametisse Riigikohus.
- § 71. Kohtunikke võib tagandada ametist ainult kohtu teel. Kohtunikke võib vastu nende tahtmist palgutada ühest kohast teise ainult seaduse täitmiseks tingitud juhtumistel.
- § 72. Kohtunikud ei või pidada peale seadustes ettenähtud juhtumiste kõrvalist palgalist ametit.
- § 73. Sellekohaste seaduste alusel ja korras alluvad üksikud liigid kriminaalasju vandekohtule. Vandekohtunikke ei seo eelmise paragrahvi nõuded.
- § 74. Erakorralised kohtud on lubatud sellekohase seaduse piirides ainult sõjaajal, kaitse seisukorras ja sõjalaevadel.
- Peatükk VII.
- Omaavalitsusest.
- § 75. Omaavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kui võrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.
- § 76. Omaavalitsusüksuste esituskogud valitakse üleüldisel, üheaegsel, otsekohasel ja salasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel.
- § 77. Omaavalitsusüksustel on õigus oma ülesannete täitmiseks maksusid võtta ja koormatusi peale panna seaduses kindlaks määratud piirides ja korras.

Peatükk VIII.

Riigikaitsest.

- § 78. Kõik Eesti kodanikud on kohustatud osa võtma Vabariigi kaitsest seaduses ettenähtud alustel ja korras.
- § 79. Vabariigi kaitseks moodustatakse kaitseväed, mille korraldus määratakse kindlaks eriseaduses.
- § 80. Mobilisatsiooni väljakuulutamise kui ka sõja alguse korral läheb Vabariigi kaitsevõgede juhatamine Vabariigi Valitsuselt tema poolt määratud iseäralise kaitsevõgede Ülemjuhataja kätte, kelle võimupiirid on kindlaks määratud eriseaduses.
- § 81. Vabariigi Valitsusel on õigus välja anda eriseaduses ettenähtud alustel ja korras kaitsevõgedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi.
- § 82. Vabariigi kaitsejõudude mobilisatsiooni väljakuulutamise otsustab Riigikogu.
- § 83. Vabariigi Valitsusel on õigus ilma Riigikogu otsust ootamata mobilisatsiooni välja kuulutada, kui võõras riik on kuulutanud Vabariigile sõja, alanud sõjalise tegevuse või välja kuulutanud Vabariigi vastu mobilisatsiooni.

Peatükk IX.

Riigi maksudest ja eelarvest.

- § 83. Üntegi avalikku maksu või koormatust ei või kellelegi peale panna muidu kui seaduse alusel.
- § 84. Ei tohi kellelegi riigi kulul paiukit, vaevatasu või muud tasu määrata muidu kui sellekohase seaduse põhjal.
- § 85. Iga aasta jaoks seatakse riigi sissetulekute ja väljaminekute üldine eelarve kokku. Seadusandlikul teel võib selle maksvast jaoliselt pikendada kurni uue eelarve vastuvõtmiseni.

Peatükk X.

Põhiseaduse jõust ja muutmisest.

- § 86. Põhiseadus on vanumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu ja valitsuse asutuste tegevuses.
- § 87. Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on rahval rahva-

algatuse korras, kui ka Riigikogul harilikus korras.

- § 88. Rahvas otsustab rahvahääletusel põhiseaduse muutmise, olgu see algatatud kas rahvaalgatuse korras või Riigikogu poolt.
- § 89. Põhiseaduse muutmise eelnõu peab rahvale teada antama vähemalt kolm kuud enne rahvahääletuse päeva.

Asutava Kogu esimees: *A. Rei*

Sekretäär: *H. Marten*.